

พราหมณ์พัทลุง

ปรมินทร์ อินทรักษา

พราหมณ์เป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อ ในการนับถือศาสนาอีกศาสนาหนึ่งที่มีกลุ่มชนจำนวนหนึ่งยังคงถือปฏิบัติและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อสืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน และยังคงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนบางท้องถิ่นในจังหวัดพัทลุงอย่างกว้างขวาง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า และบันทึกไว้เป็นหลักฐานมรดกทางวัฒนธรรม เพื่ออนุชนรุ่นหลังและผู้สนใจได้ศึกษาต่อไปก่อนที่จะสูญหายไปตามกาลเวลา

พราหมณ์พัทลุงในปัจจุบันสืบเชื้อสายมาจากพราหมณ์พนักงานพิธีของเจ้าเมืองพัทลุงในอดีต ซึ่งมีตำแหน่งเป็นขุน คือ ขุนไชยปาวี ขุนปะไหมสุหรี และขุนศรีสมภุ คำตำแหน่งของพราหมณ์ทั้งสามนี้เป็นส่วนหนึ่งของพราหมณ์พนักงานพิธีของเมืองพัทลุงที่มีบันทึกไว้ในพงศาวดารเมืองพัทลุง ฉบับหลวงศรีวิวัต (พิณ จันทโรจวงศ์ พ.ศ.2462) บรรพบุรุษของพราหมณ์ทั้งสามนี้ได้สืบทอดธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ตามขนบนิยมของพราหมณ์มาจนถึงพราหมณ์รุ่นปัจจุบันที่ยังคงยึดถือและครองเพศเป็นพราหมณ์ด้วยกัน 4 คน คือ

1. พราหมณ์ ทอง ชายเกลี้ยง ปัจจุบันอายุ 87 ปี
2. พราหมณ์ บุญจันทร์ ชายเกลี้ยง ปัจจุบันอายุ 64 ปี

3. พราหมณ์บุญมา ชายเกลี้ยง

ปัจจุบันอายุ 66 ปี

4. พราหมณ์บัว ชายเกลี้ยง ปัจจุบันอายุ 63 ปี
(ซึ่งเป็นพราหมณ์คนล่าสุด บวชพราหมณ์เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2537)

พราหมณ์ทอง ชายเกลี้ยง

นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านที่มีความเป็นพราหมณ์โดยสายเลือดอีกมากที่ยังไม่ได้บวช หรือครองผ้าขาวอย่างพราหมณ์พิธี เชื้อสายพราหมณ์เหล่านี้จะตั้งภูมิลำเนาอยู่กันเป็นหมู่บ้าน โดยเลือกทำเลที่เป็นที่ดอน คือที่สูงกว่าระดับน้ำท่วมถึง ซึ่งพราหมณ์พัทลุงจะกระจายอยู่บริเวณบ้านคอนรูน ดอนยอ ดอนเค็จ ดอนปริง โคกควา ในเขตอำเภอเมืองพัทลุง

โดยหลักปฏิบัติของศาสนาพราหมณ์ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดนั้น การที่จะบวชเพื่อสืบทอดความเป็นพราหมณ์ได้นั้น พราหมณ์ผู้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. ต้องเป็นผู้ชาย

2. จะต้องมีเชื้อสายเป็นพราหมณ์ โดยบรรพบุรุษจะต้องบวชพราหมณ์สืบเนื่องต่อกันมาไม่ขาดสาย คือ พ่อจะต้องบวชพราหมณ์ลูกจึงจะบวชพราหมณ์ได้ แม้ปู่จะบวชพราหมณ์ แต่หากพ่อไม่บวชพราหมณ์ ลูกชายก็ไม่สามารถที่จะบวชพราหมณ์ได้ เพราะถือว่าได้ขาดความเป็นพราหมณ์ตรงช่วงของพ่อไปแล้ว จึงเป็นพราหมณ์โดยสายเลือด แต่บวชพราหมณ์ไม่ได้

3. แม้เป็นลูกของพราหมณ์ที่บวชพราหมณ์แล้ว แต่ไปแต่งงานกับสามีที่ไม่มีเชื้อสายพราหมณ์ ลูกชายจะบวชพราหมณ์ไม่ได้ แต่ถ้าแม่ไปแต่งงานกับสามีที่เป็นพราหมณ์โดยสายเลือด ลูกชายสามารถบวชพราหมณ์ได้

4. อายุจะต้องครบ 40 ปีบริบูรณ์

5. การบวชสามารถบวชได้เพียงวันเดียวเท่านั้น ในรอบปี คือ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 4

6. จะต้องเรียนท่องบทสวดตามคัมภีร์ของพราหมณ์ให้ได้ก่อนจะถึงวันบวชจึงจะบวชได้

การบวชเป็นพราหมณ์นั้น เมื่อมีคุณสมบัติครบตามที่กำหนดไว้แล้วเมื่อถึงวันบวชคือ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 4 พราหมณ์ผู้ที่จะบวชจะต้องเตรียมเครื่องนุ่งห่มสำหรับสวมใส่ตามประเพณีนิยมของพราหมณ์ คือ

1. ผ้านุ่งโจงกระเบนสีขาว

2. เสื้อแขนยาวสีขาว

3. เสื้อลำลองซับเหงื่อสีขาว

4. เสื้อใหญ่เป็นเสื้อคลุมแขนยาวชายเสื้อยาวถึงเข่าสีขาว

5. ผ้าโพกศีรษะสีขาว

6. หมวกทรงกระบอกเย็บซ้อนกันด้วยผ้าขาว 12 ชั้น

7. ผ้าพาดไหล่พับซ้อนกันแบบสังฆาฏิสีขาว

นอกจากเครื่องนุ่งห่มแล้ว เครื่องบริวารที่สำคัญที่พราหมณ์จะต้องมีประจำตัวเป็นของตัวเอง คือ สร้อยลูกประคำทำด้วยเขาวัวดำ หอยสังข์ และคัมภีร์ที่ใช้สวด ทั้งหมดนี้จะต้องนำมาที่วัดในวันบวชก่อนถึงเวลาพลบค่ำ เมื่อมาถึงวัดก็จะทำพิธีโกนผม โกนคิ้ว แต่จะเว้นผมบนศีรษะบริเวณกระหม่อมไว้กระจุกหนึ่งเพื่อไว้เป็นมวยผม แล้วนุ่งห่มชุดขาวอย่างพราหมณ์เข้าสู่ศาลาโรงธรรม ก่อนจะบวชพราหมณ์จะต้องรับศีลจากพระ และเมื่อถึงพิธีบวช พราหมณ์ผู้เป็นหัวหน้าจะทำพิธีบวชตามพิธีกรรมของพราหมณ์จนเสร็จพิธี

พราหมณ์เมื่อผ่านพิธีบวชเป็นพราหมณ์แล้วจะครองเพศ เป็นพราหมณ์นักบวช โดยนุ่งผ้าโจงกระเบนสีขาว สวมเสื้อแขนยาวสีขาว โพกศีรษะด้วยผ้าขาว ถือศีลห้าไม่บริโภคเนื้อวัว ปลาไหล และจะต้องครองเพศเป็นพราหมณ์ไปตลอดชีวิต

บทบาทและสถานะของพราหมณ์ในอดีตนั้น พราหมณ์พัทลุงมีหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในงานสำคัญของเมืองพัทลุงมาตลอด โดยทางราชการจะนิมนต์พราหมณ์ไปเป็นผู้ประกอบพิธีในงานฉลองรัฐธรรมนูญ (24 มิถุนายน) งานเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ซึ่งทำ

กันปีละ 2 ครั้งคือ ครั้งแรก วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ทำพิธีที่อุโบสถวัดวัง และครั้งที่ 2 ทำกันในวันสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ไทย ทำพิธีบริเวณศาลากลางจังหวัด โดยพราหมณ์จะเป็นผู้ส่งน้ำพระพิพัฒน์สัตยาแจกให้แก่ข้าราชการเต็ม ส่วนงานของชาวบ้านซึ่งพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีให้มีอยู่หลายงานด้วยกัน คือ

ทำขวัญนาค พราหมณ์จะอ่านคัมภีร์บูชาพระเจ้า เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้านาคและทำหน้าที่ส่งสอนอบรมเจ้านาค

ทำขวัญเด็ก พราหมณ์จะอ่านคัมภีร์เชื้อเชิญเทวดามาปกป้องรักษา และไล่สิ่งอุบาทว์ทั้งปวง

งานแต่งงาน พราหมณ์จะเป็นผู้ประกอบพิธีรดน้ำสังข์แต่เพียงผู้เดียว สังข์รดน้ำนั้นจะเป็นของพราหมณ์ที่ใช้เป่าในการประกอบพิธีกรรม เป็นการหลั่งน้ำเพื่อปราบเพศภัยทั้งปวง

ขึ้นบ้านใหม่ พราหมณ์จะเป็นผู้นำเจ้าของบ้านขึ้นบ้านใหม่เพื่อเป็นสิริมงคล

พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นบทบาทสำคัญของพราหมณ์ในอดีตฐานบิดาของพราหมณ์ปัจจุบัน คือพราหมณ์ดำ พราหมณ์สงฆ์ พราหมณ์ไข่ พราหมณ์ทั้งสามได้เสียชีวิตไปนานแล้ว หลังจากนั้นพิธีกรรมของทางราชการดังกล่าวไม่มีพราหมณ์เข้าไปร่วมทำพิธีอีกเลย

นอกจากพิธีกรรมของชาวบ้านที่พราหมณ์ปัจจุบันได้เข้าไปร่วมดังกล่าวแล้ว ยังมีการประกอบพิธีอื่นๆ อีกได้แก่ พิธีขอที่เพื่อตั้งบ้านตั้งเมืองใหม่ พิธีแก้อุบาทว์จัญไร 108 ประการ และพิธีที่กระทำเป็นประจำปี คือ พิธีทำบุญปีใหม่ หรือพิธีทำบุญข้าวเฒ่า ซึ่งทำกัน

ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 4 ที่วัดนิโครธาราม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยพราหมณ์ทั้งที่บวชและมีเชื้อสายพราหมณ์ทั้งหมดจะมารวมกันที่วัดก่อนพลบค่ำ ซึ่งทุกคนจะต้องนำข้าวเฒ่า ข้าวอวน ข้าวฮ่อ เผือก มันเกลือ พริก ถั่วงา มะพร้าว ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า (ข้าวใหม่) มาเข้าร่วมพิธีทำบุญ โดยพราหมณ์จะประกอบพิธีอ่านคัมภีร์บูชาพระเจ้า และรดน้ำเทวรูปที่เคารพบูชา มีพระศิวนาถราช พระนางอุม่า พระพิฆเณศวร พระนารายณ์ สลับกับการเป่าสังข์สั่นบัณเฑาะว์ตลอดทั้งคืน จนถึงใกล้ถึงเวลาก่อนพระอาทิตย์จะขึ้นสู่ขอบฟ้าจะทำพิธีตักบาตรใบบัว พราหมณ์จะสวดมนต์เป่าสังข์แล้วทานอาหารจากใบบัว ส่วนที่เหลือจะห่อด้วยใบบัวนั้นนำไปฝังใต้โคนต้นไม้ใหญ่ เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีทำบุญปีใหม่ของพราหมณ์ เป็นพิธีที่สำคัญที่สืบทอดกันมาเพื่อให้เหล่าเชื้อสายพราหมณ์ทั้งหลายมาทำบุญร่วมกันปีละครั้ง โดยพราหมณ์ทำพิธีอ่านคัมภีร์สรรเสริญพระเจ้าทั้งห้าองค์ และสงฆ์นำเทวรูปส่วนที่ชาวบ้านเชื้อสายพราหมณ์ได้มีส่วนร่วมเพื่อพบปะญาติ ๆ ที่เป็นพราหมณ์ด้วยกัน ด้วยการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้นว่า การทำข้าวเฒ่าคลุกมะพร้าว น้ำตาลกินด้วยกัน การกินข้าวฮ่อ ข้าวอวน กิจกรรมนี้ทั้งผู้หญิงผู้ชายคนเฒ่าคนแก่ต่างก็ช่วยกันจัดเตรียมของตักบาตรถวายพราหมณ์ในตอนใกล้สว่าง คือ การแกงคั่ว และแกงส้ม ซึ่งผักที่จะนำมาแกงในพิธีนั้นจะต้องนำมาแกะอย่างพิถีพิถัน โดยแกงคั่วนั้นจะใช้ผักทองนำมาหั่นซอยแกะสลักเป็นรูปดอกจัน ส่วนเผือก มันบอน นำมาแกงส้มแกะสลักเหลาเป็นรูปดินสอ การแกงคั่วและแกงส้มเป็นแกงเฉพาะที่ใช้ในพิธีนี้เท่านั้น

จึงไม่เหมือนกับแกงโดยทั่ว ๆ ไป คือ แกงทั้งสองชนิดนี้จะไม่ใส่กะปิ แกงคั่วจะใส่มะพร้าวชูด (ไม่คั้น) ผสมกับเครื่องแกง พริก เกลือ หอม กระเทียม ขมิ้น ไม่ใส่เนื้อสัตว์ ใส่เฉพาะผักทอง ส่วนแกงส้มใช้มะขามสดหรือ มะขามเปียกก็ได้ต้มกับเครื่องแกงเหมือนแกงคั่ว แต่ไม่ใส่กะปิ แกงกับเผือกมันและหัวบอน ซึ่งหั่นซอยแล้วเหลาเป็นรูปดินสอด้วงแล้ว ชาวบ้านได้รวมกิจกรรมอยู่ร่วมกับพราหมณ์ในการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เช้าจนถึงเช้าของวันใหม่จึงเสร็จพิธี

ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งของพราหมณ์พัทลุงที่ยังคงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาอย่างต่อเนื่อง คือ การนั่งตาย เมื่อพราหมณ์เสียชีวิตลงจะนำลงบรรจุในโกฏิซึ่งทำด้วยไม้มีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางในแนวตั้ง ฐานสอบเข้า ส่วนบนผาทั้งสี่จะผายออก ขนาดพอที่จะบรรจุศพลงไปในนั่งในทำนั่งพับเพียบพนมมือและใช้มวยผมที่พราหมณ์เว้นไว้โดยไม่โกนเลยมาผูกกับไม้ที่คาดไว้ด้านบนของโกฏิ และมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธด้วยการนิมนต์พระมาสวดพระอภิธรรมเหมือนชาวพุทธทั่วไป จะกี่คืนกี่วันก็ได้แล้วแต่เจ้าภาพ จนถึงวันกำหนดฝังก็จะนำไปฝังที่สุสานพราหมณ์ที่วัดควนกรวด หรือวัดนิโครธาราม โดยวางโกฏิฝังลงในหลุมดินที่ขุดเตรียมไว้แนวตั้ง เป็นอันเสร็จพิธีงานศพพราหมณ์ เมื่อพราหมณ์กลับไปถึงบ้านจะมีพิธีกินข้าวเปียก โดยการหุงข้าวให้เปียกและนึ่งกินบนก้นครกตำข้าว ซึ่งพิธีการกินข้าวเปียกนี้ได้สูญหายไปนานแล้ว พราหมณ์ในปัจจุบันไม่สามารถสืบทอดไว้ได้ จึงไม่มีรายละเอียดของพิธีการกินข้าวเปียกให้ศึกษามากกว่านี้

ด้วยกาลเวลาและขนบธรรมเนียมปฏิบัติที่ค่อนข้างมีกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดในการที่จะสืบทอดความเป็นพราหมณ์ ทำให้พราหมณ์พัทลุงในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลงเรื่อย ๆ หากถึงเวลาสิ้นสุดของพราหมณ์รุ่นนี้ไปแล้ว อนาคตเราจะมีมรดกวัฒนธรรมทางความเชื่อในเรื่องศาสนาพราหมณ์หลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ศึกษาอีกหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่อดีตนั้นพราหมณ์พัทลุงมีบทบาทและสถานะทางสังคมที่ได้รับการยกย่องนับถือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวพัทลุงมาเป็นเวลานาน ด้วยอายุขัยของพราหมณ์ในปัจจุบันที่ดำรงเพศเป็นพราหมณ์อยู่นั้นจะเป็นลมหายใจเอือกสุดท้ายของมรดกทางศาสนาพราหมณ์ที่แพร่หลายเข้ามาสู่ดินแดนภาคใต้ของไทยตั้งแต่ศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมา

